

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ (НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ) ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

**ЖОРНОКУЙ Юрій Михайлович - доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ, кафедра цивільного
права та процесу**

<https://orcid.org/0000-0001-9669-6062>

УДК 347.44

DOI 10.32782/NP. 2023.1.17

В статті проведено аналіз законодавства, доктринальних підходів і судової практики в Україні в отношении розуміння проблемних питань залучення до відповідальності за невиконання (неналежне виконання) договору про надання юридических послуг. Сделан вывод, что: 1) раздел об ответственности сторон по этому договору, как самостоятельный, должен содержаться в каждом таком договоре, что обусловлено спецификой предоставления этих услуг; 2) сегодня нет единого подхода к определению критериев оценки качества юридических услуг, что не способствует ответу на вопрос об их качестве и установлении критериев их оценки.

Ключевые слова: договор, обязательство, юридические услуги, заказчик, исполнитель, ответственность, вина.

Постановка проблеми

Встановлення підходів до правового регулювання відносин у сфері надання послуг має досить важливе значення, оскільки визначає загальні напрями правового впливу на регулювання цих правовідносин через вплив на їх елементи. У доктрині цивільного права існують різні думки з приводу того, чи можна субсидіарно застосовувати до договору про надання послуг положень про інші договірні конструкції щодо відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань.

Юридичні послуги є найменш стандартизовані та врегульовані на рівні законодавства. Зазначено, що загалом відсут-

ні стандарти надання юридических послуг, тому в разі дослідження питання цивільно-правової відповідальності сторони договору завжди потрібно доводити вину та розмір збитків [1, с. 46–47]. У свою чергу, практика укладання договорів про надання юридических послуг свідчить, що не кожен з таких договорів містить окремий розділ про відповідальність сторін за його невиконання (неналежне виконання). Загалом сторони, при укладенні таких договорів, виходять із загальних положень цивільного законодавства про відповідальність за невиконання (неналежне виконання) взятих на себе зобов'язань¹.

Виникає певний спектр питань, пов'язаних із: 1) можливістю субсидіарного застосування до договору про надання юридических послуг загальних норм інших договірних моделей щодо встановлення відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань; 2) відсутністю стандартів надання юридических послуг, що вимагає вивчення обов'язковості доведення якості наданих послуг, вини та розміру збитків щодо цивільно-правової відповідальності сторін цього договору; 3) до-

¹ Однак, зазначається, що окремі з таких договірних конструкцій умови про відповідальність містять в інших розділах (наприклад, «Порядок вирішення спорів», «Прикінцеві положення» тощо, або ж у розділі «Інші умови» як такі, що не мають істотного значення для договору; у низці договорів умови про відповідальність сторін містилися у розділах «Обов'язки сторін», «Термін і порядок розрахунків», «Ціна договору» тощо) [2, с. 193–194].

цільністю виділення такої відповідальності сторін за вказаним договором як окремого його розділу.

Стан дослідження проблеми

Питання, що стосуються відповідальності за невиконання (неналежне виконання) договору про надання юридичних послуг були предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Відповідну проблематику досліджували як у контексті загальних підходів до відповідальності за договором про надання послуг (В. А. Васильєва, О. В. Дзера, В. С. Мілаш та інші), так і вивчали її щодо договору про надання юридичних (правничих) послуг (Н. М. Люльчук, Р. В. Чумак та інші). Незважаючи на численні наукові здобутки, ця проблематика не втратила своєї актуальності, а окремі її аспекти як-то визначення предмету договору про надання юридичних послуг, їх якість, закріплення критеріїв надання таких послуг, відповідальність за невиконання (неналежне виконання) взятих зобов'язань, не отримали ґрунтовного науково-теоретичного дослідження.

Метою статті є окреслення проблемних аспектів відповідальності за невиконання (неналежне виконання) договору про надання юридичних послуг, що стосуються дій (бездіяльності) їх надавача та якості таких послуг.

Наукова новизна статті проявляється в тому, що в роботі здійснено аналіз окремих аспектів відповідальності за невиконання (неналежне виконання) договору про надання юридичних послуг. Особлива увага присвячена обґрунтуванню доцільності закріпленню положень про відповідальність у кожному договорі про надання юридичних послуг, а не робити вказівку на загальні положення про надання послуг. Обстоюється позиція необхідності напрацювання критеріїв якості оцінки наданих послуг за досліджуваним договором та встановлення стандартів правничої діяльності.

Виклад основного матеріалу

У єдиному механізмі правового регулювання відносин з надання послуг цивільний договір виконує функцію юридичного факту, з яким пов'язується виникнення у конкретних учасників прав та обов'язків. Закон у договірній сфері перестає вважатися «істиною в останній інстанції», оскільки, як зазначав М. М. Сибільов, сторони мають право відходити від його положень, коригуючи його до своїх інтересів. Закріплення у ЦК України правил про регулюючу роль договорів та звичаїв як джерел права, принципу свободи договору дає підстави стверджувати про наявність другої базової моделі правового регулювання договірних відносин – внутрішнього регулювання (саморегулювання) [3, с. 19].

Норми ЦК України про надання послуг мають поширюватися на договори про надання медичних, юридичних, туристичних, освітніх, комунальних [4, с. 268–269], аудиторських, готельних, концертно-видовищних [5, с. 103] та інших послуг. При цьому, договори про надання послуг поділяються на поіменовані та непоіменовані, а договірне регулювання правовідносин з надання послуг є індивідуальним, воно надає обов'язковість особливому порядку дій сторін.

Загалом же слід виходити з того, що у ЦК України чітко не вирішена проблематика відповідальності сторін за договором про надання послуг, за винятком ст. 906 ЦК України.

Поняття цивільно-правової відповідальності у доктрині приватного права визначають по-різному. Аналіз сучасних підходів щодо її сутності дав І. О. Єфремовій підстави для висновку, що відповідальність означає певний правовий стан учасника правовідносин, який полягає у перетерпінні на підставі рішення юрисдикційних органів особою, яка вчинила правопорушення, негативних наслідків особистого немайнового, майнового чи організаційного характеру [6, с. 41–42]. При цьому запропоновано усі вітчизняні концепції юридичної відповідальності об'єднати у дві групи, ті, що: 1) розглядають юридичну відповідальність у контексті теорії державного

(державно-правового) примусу, і 2) розглядають юридичну відповідальність у контексті теорії правовідносин [7, с. 25].

Часто договори про надання юридичних послуг передбачають можливість розірвання договору стороною (як правило, замовником), в односторонньому порядку як відповідальність за невиконання (неналежне виконання) своїх зобов'язань іншою стороною – виконавцем. Проте слід зважити, що правозастосовна практика знає випадки, коли договорами про надання юридичних послуг передбачалася майнова відповідальність замовника (клієнта) за невиконання (неналежне виконання) ним обов'язків, що передбачало необхідність надання необхідних документів, за порушення термінів оплати винагороди виконавцю тощо.

Згідно зі ст. 652 ЦК України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах. Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінились, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний, а з підстав, встановлених ч. 4 цієї статті, – змінений за рішенням суду на вимогу зацікавленої сторони за наявності одночасно таких умов: 1) у момент укладення договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане; 2) зміна обставин зумовлена причинами, які зацікавлена сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися; 3) виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б зацікавлену сторону того, на що вона розраховувала при укладенні договору; 4) із суті договору або звичаїв ділового обороту не впливає, що ризик зміни обставин несе зацікавлена сторона. У разі розірвання договору внаслідок істотної зміни обставин суд, на вимогу будь-якої

із сторін, визначає наслідки розірвання договору, виходячи з необхідності справедливого розподілу між сторонами витрат, понесених ними у зв'язку з виконанням цього договору. Зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин допускається за рішенням суду у виняткових випадках, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам або потягне для сторін шкоду, яка значно перевищує затрати, необхідні для виконання договору на умовах, змінених судом [8].

При вирішенні питання про наявність підстав цивільно-правової відповідальності виконавця необхідно надати оцінку факту невиконання (неналежного виконання) договору. У питанні, пов'язаному із наслідками невиконання (неналежного виконання) договору про надання юридичних послуг, діють загальні правила, щодо підстав відповідальності за порушення зобов'язання – той, хто не виконав (неналежним чином виконав) зобов'язання відповідає, виходячи із загального правила, лише за наявності вини. Виходячи з норм ст. 614 ЦК України, вину в договірних правовідносинах слід розглядати як невжиття особою всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання. Отже, наявність вини є визначальним, але не єдиним фактором для розірвання раніше укладеного договору [1, с. 50].

Специфіка договору про надання юридичних послуг полягає в тому, що виконавцем за ним може бути лише професійний правник. Звертається увага на випадки цивільно-правової відповідальності безпосереднього виконавця юридичних послуг, якщо він за своїм правовим статусом є працівником юридичної особи або індивідуального підприємця.

У правозастосовній діяльності мають місце випадки, коли юридичні особи, що здійснюють діяльність з надання юридичних послуг, враховують побажання замовника – надання послуги конкретним фахівцем, або залежно від предмета договору, специфіки, обсягу конкретної юридичної послуги пропонують конкретного виконавця. Однак від цього безпосередній виконавець не стає стороною такого договору. До-

сить спірною є думка про те, що для того, щоб надання послуг конкретним фахівцем стало обов'язком, а не правом послугонадавача, ця умова має бути включена до договору як істотна умова. Тож відповідальність конкретного виконавця за договором про надання юридичних послуг у цьому випадку залежатиме від того, чи закріплено в договорі відповідний обов'язок. Лише тоді замовник (клієнт) вправі вимагати від виконавця відшкодування завданих йому збитків, а також може відмовитися від договору і матиме право вимагати стягнення штрафу, компенсації моральної шкоди тощо [2, с. 195].

Спірність вказаної позиції полягає у тому, що у жодному випадку безпосередній виконавець послуги (конкретний юрист – фізична особа) за договором про надання юридичних послуг, якщо його укладено з юридичною особою, не може визнаватися стороною такого договору, оскільки: 1) договір укладено між замовником (клієнтом) та юридичною особою (виконавцем), тобто чітко визначені сторони та їх обов'язки, за невиконання (неналежне виконання) яких настає цивільно-правова відповідальність; 2) навіть якщо уявити, що у відповідний договір внесено застереження, що юридичну послугу буде надавати конкретна фізична особа – працівник юридичної особи, від цього такий (безпосередній) виконавець не стає стороною договору; 3) між правником – безпосереднім виконавцем за договором про надання юридичних послуг та замовником таких послуг не виникає жодних правових зв'язків, оскільки вони мають місце між замовником (клієнтом) та виконавцем (юридичною особою), а у свою чергу, між юридичною особою – стороною за договором та безпосереднім виконавцем послуги – фізичною особою-правником мають місце зовсім інші правові відносини.

Зважимо, що відносини між виконавцем та третьою особою можуть регламентуватися окремим договором або ж включенням останньої в основний договір на правах сторони. Якщо третя особа, включена як сторона в основний договір (ч. 4 ст. 626, ч. 2 ст. 628 ЦК України), відмовиться від виконання зобов'язання, то це позбавляє

виконавця можливості застосовувати ч. 2 ст. 902 ЦК України, за якою у випадках, встановлених договором, виконавець має право покласти виконання договору про надання послуг на іншу особу, залишаючись відповідальним у повному обсязі перед замовником за порушення договору. Разом з тим, у випадку невиконання (неналежного виконання) обов'язку боржника іншою особою цей обов'язок боржник має виконати сам (ч. 2 ст. 528 ЦК України). Таким чином, дозволивши виконавцю покласти обов'язок з надання послуги на іншу особу, замовник має право вимагати надання послуги як від виконавця, так і від третьої особи. Але відповідальним за її надання в повному обсязі залишається виконавець за договором.

Збитки, що настали в результаті невиконання (неналежного виконання) договору про надання юридичних послуг, є підставою для притягнення сторони, яка порушила зобов'язання, до відповідальності у вигляді їх відшкодування. Так, порушення зобов'язання виконавцем щодо надання таких послуг можуть полягати у здійсненні: неналежних дій (наданні неправдивої інформації, вчиненні незаконних дій, неправомірне утримання документів тощо); недосконалому здійсненні належних дій (невикористанні наданих повноважень, незалученні необхідних ресурсів, незастосуванні професійних навичок і знань, пропущенні процесуальних строків, ненаданні, невитребуванні необхідних документів, важливої інформації, невжитті належних заходів до вирішення спору тощо). Відшкодування збитків як форма відповідальності в цивільному праві є основною у зв'язку з тим, що вона дозволяє найбільш повно реалізувати всі функції відповідальності, у т. ч. відновну, стимулюючу, попереджувальну [2, с. 199]. Наприклад, про збитки на стороні правника можна говорити в разі несплати замовником (клієнтом) винагороди за договором, обумовленої витраченими зусиллями (працею) і часом правника, а також у разі декомпенсації витрат правника, пов'язаних з виконанням прийнятого на себе зобов'язання.

З урахуванням специфіки юридичних послуг, розмір збитків невиконанням (неналежним виконанням) може визначатися не лише розміром гонорару виконавця, але й іншими способами. Так, розмір збитків за договором про надання юридичних послуг може визначатися, виходячи з конкретних порушень договору і відповідних передбачуваних наслідків, а коли розмір збитків не встановлено договором, то, виходячи із загальних правил про відповідальність за порушення договірних зобов'язань, передбачених ЦК України, у т. ч. з урахуванням упущеної вигоди². Зазначається, що у разі неякісного надання таких послуг замовник має право, якщо інше не встановлено законом або договором, за своїм вибором вимагати від виконавця: або відповідного зменшення встановленої за надання послуги ціни, або безоплатного надання послуги заново з відшкодуванням замовникові завданих простроченням виконання збитків [9, с. 9]. Отже, у контексті вказаного актуалізується проблематика визначення *критеріїв* належного виконання правником своїх зобов'язань (якості надання юридичної послуги).

Предметом договору про надання послуг є вчинення виконавцем певних дій (наприклад, надання номерів у готелі для проживання тощо) або здійснення певної діяльності (наприклад, надання юридичних консультацій, послуг з аудиту тощо). Природа послуги як об'єкта прав об'єктивно унеможлиблює застосування до неї кількісних параметрів, а її якісні характеристики є симбіозом низки показників: дотримання послідовності дій, що становлять її зміст та виконання всіх необхідних вимог щодо їх здійснення; дотримання правил експлуатації та вимог щодо якості обладнання, інших матеріальних об'єктів, які залучаються під час надання послуги (наприклад, дотримання вимог технічних регламентів, установлених щодо окремих складів зберігання, чи правил перевезення, установлених для конкретного виду транспорту та/або

конкретного виду вантажу тощо); рівень кваліфікації (професійність, компетентність) виконавця послуги [10, с. 179].

Зважимо, що специфіка юридичної послуги не дозволяє сформулювати в самому договорі про надання таких послуг конкретні вимоги до діяльності її надавача (юриста). Такий факт значно ускладнює вирішення питання про можливість притягнення до відповідальності виконавця у разі виникнення потреби доказування неналежності виконання зобов'язання. Крім того, відповідні обставини не сприяють чіткій відповіді на питання про якість юридичної послуги та встановлення загальних, найбільш важливих та необхідних критеріїв її оцінки, оскільки про належне виконання договору про надання юридичних послуг можна вести мову тоді, коли він виконаний не лише в повному обсязі, але й якісно. Не випадково у юридичній літературі зазначається, що якість виконання – одна з істотних умов договору про надання послуг [11, с. 123], а також, що якість послуги – найважливіша характеристика предмету такого договору [2, с. 205–206; 12, с. 13]. Отже, законом чи іншими нормативними актами можна передбачити обов'язкові вимоги до якості результату, який буде отриманий при наданні послуги [13, с. 474].

Наприклад, ч. 8 ст. 12 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» передбачає, що адвокат, інший фахівець у відповідній галузі права чи юридична особа приватного права, з якими укладено договір про надання первинної правової допомоги, зобов'язані надавати високоякісну допомогу в обсязі та строки, визначені договором. Крім того, ч. 4 ст. 22 вказаного Закону передбачено, що адвокат, з яким укладено договір про надання безоплатної вторинної правової допомоги, зобов'язаний надати таку допомогу якісно в обсязі та у строки, визначені договором.

Переважає розуміння якості послуги, запропоноване економічною доктриною, більшою мірою, орієнтоване на матеріальні послуги, оцінка властивостей яких багато в чому збігається з оцінкою речей і результатів робіт. Втім, аналіз юридичної наукової літератури дозволив Н. М. Люльчук ствер-

² Упущена вигода розглядається як неoderжані доходи, які особа одержала б при звичайних умовах цивільного обороту, якби її право не було порушене.

джувати, що наразі відсутні усталені підходи до визначення якості послуги взагалі та правничих послуг зокрема, відтак, існують певні ускладнення у її визначенні, у т. ч. за допомогою встановлення будь-яких критеріїв [2, с. 207].

У законодавстві України та національній правовій доктрині відсутній єдиний підхід до визначення критеріїв оцінки якості не лише безпосередньо юридичних послуг, але й послуг як об'єкта цивільних прав загалом. Так, договір про надання юридичних послуг передбачає досягнення, перш за все, неореченого результату (винятком можуть бути випадки, коли має місце складання юридичних документів), проте, часом дуже конкретного, який може полягати у вирішенні матеріального спору, встановленні факту, що має юридичне значення тощо.

Оцінити якість наданої юридичної послуги можна за результатом, який буде досягнуто в майбутньому. При цьому, недодержання результату загалом не може розглядатися як неналежне виконання зобов'язання і бути підставою для відмови у виплаті винагороди виконавцю або застосування до нього заходів відповідальності. Досягнення обіцяного замовникові позитивного результату може бути однією з ознак якісно наданих послуг. Однак, це справедливо лише для тих послуг, у яких результат є об'єктивною (природною) характеристикою діяльності виконавця.

Окреслену проблему пропонується вирішити шляхом результативності правничої допомоги з урахуванням об'єктивних закономірностей співвідношення між діяльністю виконавця послуги і настанням прогнозованого результату, за якого залежність настання позитивного результату від дій виконавця повинна бути близька до причинно-наслідкового зв'язку. ... Якість правничої допомоги становить зумовлену професійною компетенцією правника-послугодавача категорію, що включає в себе рівень обізнаності щодо поточного стану законодавства, основних тенденцій судової практики, володіння навичками складання процесуальних документів, передбачає максимальну їх реалізацію для

цілей договору про надання юридичних послуг, а також характеризується надійністю, чуйністю, безпекою, взаєморозумінням з клієнтом та очевидністю [2, с. 211–213]. Такий підхід у цілому є схвальним, але зумовлює встановлення низки обставин, які будуть свідчити про те, що виконавець за договором про надання юридичних послуг зробив усе від нього залежне, щоб максимально виконати умови договору та забезпечити здійснення та захист прав замовника. Наприклад, слід встановити, чи у повному ступені виконані дії, передбачені умовами договору або є похідними з його змісту; чи сприяв виконавець власними діями (бездіяльністю) настанню наслідків, несприятливих для замовника; чи існують докази того, що допущені виконавцем порушення договірних зобов'язань були настільки незначними, що не вплинули на здійснення замовником своїх прав за цим договором, на його майнову і немайнову сферу тощо.

Підставами для притягнення виконавця до цивільно-правової відповідальності також можуть бути: відмова від подальшого ведення справи без поважних причин та попереднього повідомлення замовника; неповідомлення клієнту про важливі зміни щодо динаміки дорученої справи (про пред'явлення іншою стороною зустрічного позову або пропозиції укласти мирову угоду). При цьому важливо чітко уявляти, які саме дії є необхідними для виконання договору про надання юридичних послуг (наприклад, правова оцінка конкретної ситуації, складання певного документа, його правова експертиза тощо).

У силу характеру послуги досягнення результату виконавцем не гарантовано, а тому, укладаючи відповідний договір, замовник має знати, що він приймає на себе ризик отримання негативного результату. Так, при неможливості виконання, що виникла з вини замовника, останній зобов'язаний оплатити виконавцеві діяльність з надання послуг у повному обсязі, передбаченому договором. У випадку, коли неможливість виконання виникла за обставин, не залежних від сторін, обов'язок щодо оплати послуг не має виникнути, од-

нак повернути виконавцю частину вже наданої послуги замовник не може. Отже, застосовується загальне правило про відповідальність за вину.

Щодо проблеми застосування превентивних способів захисту через призму зобов'язальних відносин з надання юридичних послуг, то підставою їх застосування може бути не лише власне дія виконавця (активна поведінка), але і його бездіяльність, а також створення для замовника ситуації неповноти інформації або неадекватності її сприйняття щодо предмету юридичної послуги та інших суттєвих обставин надання цієї послуги.

Бездіяльність виконавця, який за договором не вчиняє необхідних дій для надання юридичної послуги, є правопорушенням більш очевидним для замовника. Прикладом такого правопорушення називають зволікання виконавця з подання позову для захисту порушеного права (інтересу) замовника через недбалість виконавця назване зволікання може призводити до спливу строку позовної давності, що, у свою чергу, унеможлиблює судовий захист прав (інтересів) замовника (унеможлиблює виконання зобов'язання з надання юридичних послуг). Отже, вимога замовника про необхідність своєчасного здійснення виконавцем дій щодо складання позовної заяви та подання її до суду, за описуваних обставин також може розглядатися як самозахисна дія превентивного характеру [14, с. 65].

Порівнюючи з правниками загалом, у більшому ступені стандартизованою є діяльність адвокатів, що полягає у можливості вчинення ними проступків, прямо закріплених в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або Кодексі професійної етики, що може бути підставою притягнення адвоката не лише до дисциплінарної, але й до цивільно-правової відповідальності. Водночас, доведення клієнтом неякісної роботи правника за відсутності безпосереднього порушення будь-яких процесуальних правил або професійних стандартів ускладнюється усталеним уявленням про свободу адвоката у виборі стратегії і тактики захисту у конкретній справі.

Висновки

Відсутність у конкретному договорі умов про відповідальність передбачає застосування загальних правил про відповідальність за порушення договірних зобов'язань. Вважаємо, що розділ про відповідальність сторін за договором про надання юридичних послуг обов'язково слід закріплювати у кожному конкретному договорі як самостійний, оскільки загальні положення ЦК України щодо відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань, у т. ч. за загальними положеннями про договір про надання послуг, не у повному ступені відповідають специфіці договору про надання юридичних послуг, що визначається характером самої послуги, професійними знаннями та навичками особи, яка її надає, а також не завжди гарантованим настанням результату надання такої послуги, який очікує замовник. При цьому умова про відповідальність сторін за договором про надання юридичних послуг має бути однією з його обов'язкових та істотних умов.

Значну роль у підвищенні якості надання юридичних послуг може мати чітке нормативне забезпечення самої процедури їх надання, встановлення стандартів правничої діяльності (наприклад, шляхом стандартизації).

Законодавство та правова доктрина України не містять єдиного підходу до визначення критеріїв оцінки якості не лише юридичних послуг безпосередньо, але й послуг як об'єкта цивільних прав загалом. Специфіка юридичної послуги не дозволяє сформулювати в самому договорі про її надання конкретні вимоги до діяльності її виконавця, що значно ускладнює вирішення питання про можливість притягнення його до відповідальності у разі неналежного виконання зобов'язання. Наведене не сприяє чіткій відповіді на питання про якість юридичної послуги та встановлення загальних, найбільш важливих та необхідних критеріїв її оцінки.

Література

1. Чумак Р. Цивільно-правова відповідальність за невиконання та/або неналежне виконання договору про надання юридичних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 46–51.

2. Люльчук Н. М. Договір про надання правничої допомоги в цивільному праві України: дис. ... д-ра філософії (081 – «Право») / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2021. 273 с.

3. Сібільов М. Базові моделі регулювання майнових відносин за новим Цивільним кодексом України. *Українське комерційне право*. 2003. № 4. С. 17–20.

4. Цивільне право України: підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. Київ: Істина, 2003. 776 с.

5. Васильєва В. А. Цивільно-правове регулювання діяльності з надання посередницьких послуг: монографія. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2006. 346 с.

6. Єфремова І. О. Заходи відповідальності у сімейному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 258 с.

7. Харитонов Є., Харитинова О. Юридична відповідальність: пошук парадигми. *Про українське право. Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка.* / За ред. проф. І. Безклубого. Київ, 2010. Чис. V. С. 23–30.

8. Постанова Верховного Суду від 15.11.2022 у справі № 761/22730/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107392910> (дата звернення: 03.01.2023).

9. Гражданское право: в 2 т. Т. II. полут. 1: учеб. / Отв. ред. Е. А. Суханов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : БЕК, 2000. 704 с.

10. Мілаш В. С. Правове регулювання договірних відносин із надання послуг за сучасних ринкових умов. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2. С. 174–184.

11. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У 2-х т. Т. 2 : Особлива частина / Бабаскін А. Ю., Бошицький Ю. Л., Венецька М. В. та ін. ; за заг. ред.

Я. М. Шевченко ; Ін-т дер-ви і права ім.-В. М. Корецького, Нац. акад. наук України. Київ : Ін Юре, 2003. 408 с.

12. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій України, науковців, фахівців. Т. 9, ч. III: Послуги. Перевезення. Транспортне експедирування. Зберігання / С. Є. Морозова, І. С. Лукасевич-Крутник та ін.; за ред. проф. І. В. Спасько-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2020. 456 с.

13. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб./ Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.: за ред. О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.

14. Чумак Р. В. Способи захисту прав та інтересів, що застосовуються замовниками юридичних послуг. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 60–72.

Zhornokui Yu. M.

RESPONSIBILITY FOR NON-PERFORMANCE (IMPROPER PERFORMANCE) OF LEGAL SERVICES SUPPLY AGREEMENT: SOME ASPECTS

The author of the article has analyzed the legislation of Ukraine, as well as doctrinal approaches and caselaw to understanding the problematic issues of bringing to responsibility for non-performance (improper performance) of legal services supply agreement.

It has been concluded that the lack of responsibility conditions in a specific agreement implies the application of general rules on responsibility for breaking contractual obligations. We believe that the section on the responsibility of the parties under legal services supply agreement must be in every specific contract as an independent one, since the general provisions of the Civil Code of Ukraine regarding responsibility for non-performance (improper performance) of obligations, including under general provisions on services supply agreement, do not fully correspond to the specifics of legal services supply agreement, which is determined by the nature of the very service, professional knowledge and skills of the person who provides it, as well as

АНОТАЦІЯ

У статті проведено аналіз законодавства, доктринальних підходів та судової практики в Україні щодо розуміння проблемних питань притягнення до відповідальності за невиконання (неналежне виконання) договору про надання юридичних послуг. Зроблено висновок, що: 1) розділ про відповідальність сторін за цим договором, як самостійний, має міститися у кожному такому договорі, що зумовлено специфікою надання цих послуг; 2) на сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення критеріїв оцінки якості юридичних послуг, що не сприяє відповіді на питання про їх якість та встановлення критеріїв їх оцінки.

Ключові слова: договір, зобов'язання, юридичні послуги, замовник, виконавець, відповідальність, вина.

not always by the guaranteed result of the provided service expected by the customer. At the same time, responsibility of the parties under legal services supply agreement should be one of its mandatory and essential conditions.

It has been emphasized that the legislation and legal doctrine of Ukraine do not contain a single approach to determining the criteria for assessing the quality of both legal services directly and services as the object of civil rights in general. The specifics of the legal service do not allow to formulate definite requirements for the activity of its performer in the very contract, which makes it much more difficult to resolve the issue of the possibility of bringing the performer to responsibility in case of improper performance of the obligation. The above does not contribute to a clear answer to the question on the quality of legal services and the establishment of general, the most important and necessary criteria for its evaluation.

Key words: agreement, obligations, legal services, customer, talent, responsibility, guilt.